

საპენსიო სისტემა საქართველოში

გიორგი ჭანტურიძე

2016

რეზიუმე

ევროკავშირსა და საქართველოს შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმება ითვალისწინებს თანმშრომლობას სოციალური პოლიტიკის სფეროში, რომელიც მიზნად ისახავს სოციალური უსაფრთხოებისა და სოციალური დაცვის სისტემების გაძლიერებას, თანასწორობის, ხელმისაწვდომობისა და ფინანსური მდგრადობის კუთხით.

სოციალური პოლიტიკის განხორციელების პროცესში ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ასპექტი საპენსიო უზრუნველყოფაა. სწორედ საპენსიო უზრუნველყოფაზე იხარჯება სახელმწიფო ბიუჯეტიდან ყველაზე დიდი სახსრები და ეს ხარჯი ბიუჯეტის 16,2%-ს შეადგენს.

სიცოცხლის საშუალო ხანგრძლივობის მატება, ემიგრაციის შედეგად სამუშაო ძალის რაოდენობის შემცირება და მოსახლეობაში პენსიონერთა წილის ზრდა, მომავალში მძიმე ტვირთად დააწვება ბიუჯეტსა და მომავალ თაობებს, რომლებიც იმ მომენტისათვის სამუშაო ძალაში იქნებიან.

იმისათვის, რომ პენსია იყოს ღირსეული და ამასთან არ დააწვეს მძიმე ტვირთად მომავალ თაობებს, საჭიროა საპენსიო სისტემის რეფორმირება. მსოფლიოში არსებობს საპენსიო სისტემების ოპერირების წარმატებული პრაქტიკა, რომლის გამოყენებაც შეიძლება საქართველოსთვის ყველაზე მიზანშეწონილი სისტემის ჩამოსაყალიბებლად.

ძლიერი საპენსიო სისტემა უნდა ეყრდნობოდეს დაზღვევისა და სოლიდარობის პრინციპებს. ასეთი სისტემა უნდა იყოს მდგრადი და უნდა უზრუნველყოფდეს ადეკვატურ ბენეფიტებს. ძლიერი სისტემის ჩამოყალიბება მოითხოვს, როგორც იდეის საზოგადოებაში პოპულარობასა და პოლიტიკურ ნებას, ასევე მსგავსი სისტემებისადმი ნდობას. შენატანებისა და ბენეფიტების სამართლიანობა, ეფექტიანი მენეჯმენტი და წესებისა და სარგებლის სრული ტრანსფარენტულობა არის მხარდაჭერის მოპოვების უმთავრესი წინაპირობები.

შესავალი

საქართველოს საპენსიო სისტემამ ქვეყნის მიერ დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდგომ, რამდენიმე ეტაპი გაიარა. 1995 წლიდან ამოქმედდა სოციალური საპენსიო სისტემა, პენსიის მოცულობა განისაზღვრებოდა სახელმწიფო საპენსიო ფონდის მიმდინარე წლის შემოსავლების გაყოფით პენსიონერთა რაოდენობაზე. ფონდი ივსებოდა დაქირავებულისა და დაქირავებლის საგადასახადო შენატანებით. 2004 წლიდან სოციალური პროგრამები, მათ შორის პენსიები, ფინანსდება სახელმწიფო ბიუჯეტიდან.

2007 წლიდან პენსია განისაზღვრებოდა საბაზისო პენსიის და სტაჟის მიხედვით დანამატის სახით, თუმცა ეს დანამატი იმდენად მცირე იყო, რომ არსებით გავლენას პენსიონერთა ცხოვრების პირობებზე ვერ ახდენდა. 2012 წლის აგვისტოში აღნიშნული დანამატი გაერთიანდა პენსიის ძირითად თანხაში. ამასთან შეზღუდული შესაძლებლობების პირთა და მარჩენალდაკარგულთა პენსიას ეწოდა სოციალური დახმარება.

2008 წელს სოციალური გადასახადი, რომლის ფუნქციაც საპენსიო ფონდის შევსება იყო, გაერთიანდა საშემოსავლო გადასახადში და შესაბამისად მისი მობილიზება ხდება სახელმწიფო ბიუჯეტში. საპენსიო ვალდებულებების უზრუნველყოფა დაევალა ერთიან სახელმწიფო ბიუჯეტს.

დღეს სახელმწიფო პენსიის გამოყოფა ეკისრება სოციალური მომსახურების სააგენტოს, რომელიც 2010 წელს ჩამოყალიბდა დასაქმებისა და სოციალური უზრუნველყოფის სახელმწიფო სააგენტოსა და ჯანდაცვისა და სოციალური პროგრამების სააგენტოს შერწყმით.

საქართველოში, ისევე, როგორც მთელს მსოფლიოში, მოსახლეობის სიცოცხლის ხანგრძლივობა იზრდება, ამასთან საქართველოს მოსახლეობის რაოდენობა ემიგრაციის ფონზე მცირდება, რაც იწვევს პენსიონერთა წილის ზრდას საერთო მოსახლეობაში, ამიტომ პენსიის დასაფინანსებლად ბიუჯეტიდან სულ უფრო მეტი ხარჯის გაწევა ხდება საჭირო. პენსიონერთა რიცხოვნობის ზრდა, მაშინ, როცა შრომისუნარიანი მოსახლეობის რაოდენობა მცირდება, პენსიის მოცულობის შემდგომ ზრდას ექვეყნებ აყენებს.

დღეს საქართველოში ასაკით პენსიონერთათვის პენსია შეადგენს 180 ლარს. იგი გაიცემა ყველა ადამიანზე, რომელიც მიაღწევს საპენსიო ასაკს- ქალებისთვის 60, ხოლო მამაკაცებისთვის 65 წელს.

კვლევის მიზანია შევისწავლოთ ევროპის ქვეყნების წარმატებული საპენსიო სისტემების სტრუქტურა და ევროპის გამოცდილება შევუსაბამოთ საქართველოს

რეალობას; ასაკით პენსიონერთათვის გამოვავლინოთ საუკეთესო საპენსიო მოდელი, რომელიც ორიენტირებული იქნება სიღარიბის შემცირებაზე საპენსიო ასაკში, იქნება სოლიდარობის პრინციპზე დაფუძნებული და წარმოადგენს უნივერსალური და დისტრიბუციული სამართლიანობის საუკეთესო თანაფარდობას.

პრობლემის არსი

საქართველოში დღეს არსებული პენსია წარმოადგენს სოციალური დაცვის საშუალებას, რომელიც მოქმედებს მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში და წარმოადგენს სიღარიბესთან ბრძოლის ერთ-ერთ ინსტრუმენტს. იგი ფარავს მოსახლეობის 95%-ს. ამ, ეგრედ წოდებული, „პირველი სვეტის“ პენსიის მიმღებთაგან გამონაკლისს წარმოადგენენ ორმაგი მოქალაქეობის მქონე პირები, რომლებიც სხვა ქვეყანაში იღებენ პენსიას, პირები, რომლებიც საპენსიო ასაკის მიუხედავად აგრძელებენ საჯარო სამსახურში მუშაობას, და მუდმივ ემიგრაციაში მყოფი პირები. პირველი სვეტი საპენსიო სისტემაში აქვთ ისეთ ქვეყნებს, როგორცაა: ჩილე, კანადა, ახალი ზელანდია, დანია, შვედეთი ნიდერლანდები და სხვ. თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ ამ ქვეყნებისთვის პირველი სვეტი არ არის ერთადერთი და მათ ბევრად უფრო სრულყოფილი საპენსიო სისტემა აქვთ.

დღევანდელი სოციალური პენსია საქართველოში მხოლოდ მცირედით აღემატება საარსებო მინიმუმს და ვერ უზრუნველყოფს პენსიონერის ღირსეულ ცხოვრებას. 2016 წლის ივნისის მდგომარეობით შრომისუნარიანი მამაკაცის საარსებო მინიმუმი შეადგენს 157,1 ლარს, ხოლო სოციალური პენსია 180 ლარს. აღსანიშნავია, რომ საარსებო მინიმუმის შემადგენლობაში უდიდესი ნაწილი- 70% შეადგენს საკვებ პროდუქტებზე დანახარჯებს, და მხოლოდ 30%, ანუ 47,13 ლარია გამოყოფილი სხვა ხარჯებზე, პენსიონერთათვის კი ძალზედ მნიშვნელოვანია ისეთი ხარჯები, როგორცაა სამედიცინო და მედიკამენტებზე გასაწევი ხარჯები, ასევე მნიშვნელოვანია კომუნალური ხარჯები.

2015 წლის მდგომარეობით საშუალო ხელფასი საქართველოში შეადგენდა 932 ლარს, ხოლო პენსია 160 ლარს, შესაბამისად ჩანაცვლების კოეფიციენტი იყო მხოლოდ 17,16%, რაც იმას ნიშნავს, რომ საშუალოდ პენსიაზე გასვლის შემდეგ ადამიანის მსყიდველობითუნარიანობა 100%-დან 17,16%-მდე ეცემა და ხშირ შემთხვევაში, თუ პენსიონერს შემოსავლის სხვა წყარო არ გააჩნია, ის აღმოჩნდება სიღარიბის ზღვარზე, ან მის მიღმა. საქართველოს საშუალო ხელფასის პენსიით ჩანაცვლების კოეფიციენტი ერთ-ერთი ყველაზე დაბალია ევროპაში.

სოციალური პენსიის ზრდა მხოლოდ ნაწილობრივ აგვარებს სიღარიბის პრობლემას, რომელიც საპენსიო ასაკში ყველაზე დიდი სიმწვავეთ დგას. მსოფლიო ბანკის

მონაცემებით 2010 წელს 100 ლარიანმა პენსიამ სიღარიბე 15%-ით შეამცირა. თუმცა სიღარიბე მაინც მაღალ დონეზე იყო და 22,9%-ს აღწევდა.

UNICEF-ის მონაცემებით სოციალურმა პენსიამ სიღარიბე 75-80 წლის ასაკის პენსიონერებში 37%-დან 10%-მდე შეამცირა.

იმის გამო, რომ სოციალური პენსია ყველასთვის ერთნაირია, მათთვის, ვისაც დაბალი ხელფასი ჰქონდა ჩანაცვლების კოეფიციენტი იქნება შედარებით მაღალი, ხოლო მაღალი შემოსავლების მქონე პირთათვის კი - დაბალი. გარდა ამისა ქალებისთვის ჩანაცვლების კოეფიციენტი უფრო მაღალია, ვინაიდან მათი საშუალო ხელფასი მამაკაცებთან შედარებით დაბალია. 2014 წელს ქალების საშუალო ხელფასი შეადგენდა 617 ლარს, ხოლო მამაკაცების ხელფასი 980 ლარს. შესაბამისად ქალების ხელფასი წარმოადგენდა მამაკაცების ხელფასის 63%-მდე. მიუხედავად ამისა პენსია ქალებისა და მამაკაცებისათვის ერთნაირია, რაც ქალებისთვის შედარებით უკეთეს პირობებს ქმნის.

საქართველოში დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ დაიწყო მოსახლეობის შემცირება, რისი უმთავრესი მიზეზიც არის მიგრაცია. ქვეყნიდან ძირითადად გაედინება ახალგაზრდა მუშახელი, შესაბამისად საპენსიო ასაკის მოსახლეობის წილი მთლიან მოსახლეობაში იზრდება. გარდა ამისა, იზრდება ადამიანის სიცოცხლის ხანგრძლივობაც. 2015 წელს პენსიონერთა საერთო რაოდენობა იყო 707,709. „ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს“ მიერ ჩატარებული ანალიზის მიხედვით, 2030 წლისთვის პენსიონერთა რაოდენობა 30%-ით გაიზრდება და 950,000-ს მიაღწევს. დღეისათვის პენსიონერთა შეფარდება სამუშაო ძალასთან 30%-ია. 2060 წლისთვის ეს თანაფარდობა 50%-ს მიაღწევს და თითოეულ დასაქმებულს 2 პენსიონერის უზრუნველყოფა მოუწევს პენსიით.

დღეისათვის საპენსიო ასაკის მიღწევიდან, სიცოცხლის საშუალო ხანგრძლივობა ქალებისთვის შეადგენს 19 წელს, ხოლო მამაკაცებისთვის 13 წელს. 2060 წლისთვის იგივე მაჩვენებელი იქნება კაცებისთვის 19, ხოლო ქალებისთვის 26 წელი.

დღეს სოციალურ პენსიზე იხარჯება ბიუჯეტის 16,2%, რაც მთლიანი შიდა პროდუქტის 5,2%-ია. 2060 წლისთვის 18%-იანი ჩანაცვლების კოეფიციენტის შენარჩუნების შემთხვევაში ეს ხარჯი მიაღწევს მშპ-ს 10%-ს.

იქიდან გამომდინარე, რომ პენსიონერთა წილი მოსახლეობაში გაიზრდება, სახელმწიფო ბიუჯეტს მოუწევს ბევრად მეტი ხარჯის გაწევა, რაც გართულებს სოციალური პენსიის მომავალ ზრდას და არათუ პენსიონერთა ღირსეული პენსიით უზრუნველყოფა, არამედ საპენსიო ასაკში სიღარიბესთან ბრძოლის ეფექტურობაც ეჭვქვეშ დადგება. ამიტომ საჭიროა სოციალურ პენსიას (პირველი სვეტი), დაემატოს სხვა სვეტები, რათა შესაძლებელი გახდეს, როგორც ჩანაცვლების კოეფიციენტის ზრდა, ისე საპენსიო სისტემის სტაბილურობის მიღწევა.

პრობლემის გადაჭრის გზა

ევროპის ქვეყნებში ძირითადად იყენებენ შემდეგი ტიპის საპენსიო სისტემებს: უნივერსალური სისტემა, რომელიც ერთიან განაკვეთს სთავაზობს ყველა პენსიონერს და დაფუძნებულია ქვეყანაში ცხოვრების პერიოდზე; შენატანებზე დაფუძნებული სისტემა (Defined Contribution), რომელიც მოქმედებს გაერთიანებულ სამეფოსა და ირლანდიაში; დასაქმების პერიოდზე დაფუძნებული სისტემა (Defined Benefit).

საპენსიო სისტემამ უნდა უზრუნველყოს სიღარიბის შემცირება საპენსიო ასაკის მოსახლეობაში და პენსიონერებს მისცეს ღირსეული ცხოვრების საშუალება სიცოცხლის ბოლომდე.

საერთაშორისო გამოცდილებისა და საერთაშორისო ორგანიზაციების რეკომენდაციებიდან გამომდინარე შეგვიძლია ჩამოვყალიბოთ კრიტერიუმები, რომლებსაც უნდა აკმაყოფილებდეს საპენსიო სისტემა:

1. ადეკვატურობა (მოსახლეობის დაფარვა. ჩანაცვლების კოეფიციენტი);
2. მდგრადობა (ფინანსური სტაბილურობა. მენეჯმენტის დაბალი დანახარჯები);
3. ბენეფიტები (პენსიაზე ვადაზე ადრე გასვლის შესაძლებლობა. დროებითი უმუშევრობის, დროებითი შრომისუუნარობის და დეკრეტული შვებულების დაფარვა, სესხი „პირველი სახლი“ და ა.შ.); შემდგომი ადაპტაციის უნარი მოსახლეობის მოთხოვნებთან.
4. სამართლიანობა (განხორციელებული შენატანების და მიღებული სარგებლის დამოკიდებულება); თანასწორობა (რედისტრიბუცია მაღალშემოსავლიანებისგან დაბალშემოსავლიანებისკენ);
5. წინასწარგანჭვრეტადობა (სამართლებრივი ჩაროჩოს არსებობა; ინდექსაცია; სავარაუდო პენსიის მოცულობის გამოთვლის შესაძლებლობა);
6. გამჭვირვალობა (საპენსიო ფონდის მიერ ფინანსური რესურსების მართვის კუთხით).

სოციალური პენსია, რომელიც დღესაც მოქმედებს სიღარიბესთან ბრძოლის კარგი საშუალებაა, თუმცა იმისათვის, რომ მან პენსიონერისათვის ღირსეული ცხოვრება უზრუნველყოს საჭიროა მისი მნიშვნელოვანი ზრდა. ევროპის მასშტაბით მაღალ ჩანაცვლების კოეფიციენტად ითვლება 50%-ზე მეტი. იმისათვის, რომ საქართველოში მიღწეულ იქნეს 50%-იანი ჩანაცვლების კოეფიციენტი სჭიროა საპენსიო დანახარჯების 2,6-ჯერ ზრდა. რაც ბიუჯეტის ხარჯებში საპენსიო ხარჯებს 42,12%-მდე გაზრდიდა, ხოლო მშპ-თან მიმართებით 13,52%-ს შეადგენდა. ჩანაცვლების კოეფიციენტის 35%-

იანი მაჩვენებლის შემთხვევაში კი ხარჯები შეადგენდა ბიუჯეტის 32%-ს და მშპ-ს 10,2%-ს.

მშპ-ს 13,52% პენსიის ხარჯი ევროკავშირის საშუალო მაჩვენებელთან შედარებით (14,9%) არ არის მაღალი, თუმცა ვინაიდან საქართველოში ევროკავშირის ქვეყნებთან შედარებით გადასახადები და შესაბამისად ბიუჯეტის საგადასახადო შემოსავლები დაბალია, ჩანაცვლების 50%-იანი კოეფიციენტის უზრუნველყოფა ბიუჯეტისთვის მეტისმეტად დიდი ტვირთი იქნებოდა (42,12%).

რაც შეეხება მენეჯმენტის ხარჯებს, ვინაიდან სოციალური პენსია სახელმწიფოს მიერ გაიცემა ბიუჯეტიდან და არ საჭიროებს კაპიტალის მართვას, იგი დაბალდანახარჯიანია.

სოციალური პენსიის დაფარვის არეალი საკმაოდ მაღალია და საქართველოში მოსახლეობის 95%-ს აღწევს (გამონაკლისების გათვალისწინებით).

სოციალური პენსია უნივერსალურია და მას არ გააჩნია რაიმე სახის ბენეფიტები. თუმცა გარკვეულ შემთხვევებში არსებობს სახელმწიფო პენსიის ალტერნატივა სახელმწიფო კომპენსაცია/სახელმწიფო აკადემიური სტიპენდია, რომლის მიღების სურვილის შემთხვევაში, მიმღები შეიძლება გახდეს: საქართველოს პარლამენტის წევრი; საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრი; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლე; საქართველოს საერთო სასამართლოების მოსამართლე; გენერალური აუდიტორი და მისი მოადგილე; ძალოვანი სტრუქტურების ყოფილი თანამშრომელი გარკვეული პირობების დაკმაყოფილების შემთხვევაში და რამოდენიმე სხვა სამსახურის თანამშრომელი და პროფესიის პირი. სახელმწიფო კომპენსაცია არის უფრო მაღალი ვიდრე პენსია და მოსარგებლებს ზოგიერთ შემთხვევაში ეძლევათ მისით სარგებლობის უფლება საპენსიო ასაკზე ადრე.

იქიდან გამომდინარე, რომ სოციალური პენსია ყველასთვის ერთნაირია, იგი საუკეთესო საშუალებაა დისტრიბუციული სამართლიანობის მისაღწევად. ყველა, მიუხედავად მათი შემოსავლებისა წარსულში და შესაბამისად, მათ მიერ გადახდილი გადასახადებისა იღებს ერთსა და იმავე პენსიას. შესაბამისად სოციალური პენსია არის გარანტი თანასწორობისა მაღალ და დაბალშემოსავლიან მოქალაქეთა შორის.

სოციალური პენსიის მოცულობა წინასწარ არის განსაზღვრული და ყველასთვის ცნობილია მისი ოდენობა, თუმცა იმისათვის, რომ ახალგაზრდა მოქალაქემ იცოდეს, თუ რამდენი იქნება მისი პენსია საპენსიო ასაკის მიღწევის მომენტისათვის, უნდა არსებობდეს პენსიის ზრდის კანონით განსაზღვრული სტანდარტი. დღეს საქართველოში ასეთი სტანდარტი არ არსებობს. მსოფლიოში პენსიის ინდექსაციის ყველაზე გავრცელებული ორი მეთოდია პენსიის მიზმა სამომხმარებლო ფასების ინდექსზე, ან ხელფასის ზრდის საშუალო ტემპზე. ინფლაციით ინდექსაციის

შემთხვევაში რეალური პენსია არ იცვლება, რაც სისტემას მეტ წინასწარგანჭვრეტადობასა და სტაბილურობას სძენს.

სოციალური პენსიის ადმინისტრირება ხორციელდება სსიპ სოციალური მომსახურების სააგენტოს მიერ. იქიდან გამომდინარე, რომ სააგენტოს პენსიის გაცემის გარდა სხვა ფინანსური ოპერაციების განხორციელება და რისკის მართვა არ ევალება, სოციალური პენსია ერთ-ერთი ყველაზე გამჭვირვალე სქემაა.

საქართველოში დემოგრაფიული და ეკონომიკური მდგომარეობიდან გამომდინარე ყველაზე მისაღები იქნებოდა სადაზღვევო პრინციპზე დაყრდნობილი განსაზღვრული შენატანების სქემის გამოყენება სოლიდარობის ელემენტებით.

იმისათვის, რომ სქემამ იმუშაოს და მის მიღმა არდარჩეს მოსახლეობის დიდი ნაწილი, იგი უნდა იყოს სავალდებულო. სავალდებულო ხასიათი უზრუნველყოფს სქემაში დაქირავებით დასაქმებულთა 100%-იან მონაწილეობას. 30 წლის შემდეგ ჩანაცვლების კოეფიციენტი სოციალურ პენსიასთან ერთად, იმ შემთხვევაში, თუ დასაქმებული დამსაქმებელი და სახელმწიფო ფონდში შეიტანენ 2%-2%-ს შეადგენს 50%-ს.

მთავრობის გეგმისგან არსებითი განმასხვავებელი ნიშანია ის, რომ ეს სქემა სადაზღვევო პრინციპზეა აგებული, ნაცვლად იმისა, რომ სქემის მონაწილის გარდაცვალების შემთხვევაში დარჩენილი თანხა გადასცეს მემკვიდრეს, რომელსაც შესაძლოა ჰქონდეს საკმაოდ კარგი შემოსავალი, აღნიშნულ თანხას ფონდი მოახმარს სხვა პენსიონერთა უზრუნველყოფას სიცოცხლის ბოლომდე და პენსიონერს არ დატოვებს მხოლოდ სოციალური პენსიის ამარა გარკვეული ასაკის მიღწევასა, როგორც ეს მთავრობის კანონპროექტშია.

სქემა ითვალისწინებს მრავალი სახის ბენეფიტებს ისეთი პირებისთვის, რომელთაც საზოგადოების თანადგომა სჭირდებათ. ასეთი შემთხვევებია მაგალითად: პენსიაზე ვადაზე ადრე გასვლის შესაძლებლობა მძიმე, მავნე და საშიშპირობებიან პროფესიებში; დროებითი უმუშევრობის (6 თვით), დროებითი შრომისუუნარობის და დეკრეტული შვებულების მიუხედავად პენსიის იგივე დონეზე შენარჩუნება. ამისათვის საჭირო იქნება პენსიაზე ზედა ზღვარის დაწესება. ეს ზღვარი უნდა შეადგენდეს საშუალო პენსიის 140%-ს. ზედა ზღვარზე ზევით არსებული თანხა უნდა გადაირიცხოს სოლიდარობის ფონდში, რომელიც საპენსიო ფონდის ფარგლებში შეიქმნება. ამ გზით სოლიდარობის ფონდში მობილიზდება საპენსიო ფონდის მთლიანი მოცულობის 6% (იხ. მოდელირება Excell-ის ფაილში).

ზემოთაღნიშნული ბენეფიტებიდან გამომდინარე სქემა უფრო სოლიდარულია მისი მონაწილეების მიმართ და ითვლება უფრო სამართლიანად.

იქიდან გამომდინარე, რომ დროებითი უმუშევრობის, დროებითი შრომისუუნარობის და დეკრეტული შვებულების დროს მონაწილის შენატანები არ წყდება ფონდში,

საბოლოოდ სავარაუდო პენსიის დაანგარიშება უფრო მარტივია. გეგმის მიხედვით უნდა მოხდეს სოციალური პენსიის ინდექსაცია ქვეყანაში საშუალო ხელფასის ზრდის ტემპის შესაბამისად, რაც უზრუნველყოფს სოციალური პენსიის ჩანაცვლების კოეფიციენტის შენარჩუნებას არსებულ დონეზე.

რეკომენდაციები

- ახალ სქემასთან ართად შენარჩუნებულ იქნეს სოციალური პენსია და მოხდეს მისი ინდექსაცია ქვეყანაში ხელფასების საშუალო ზრდის ტემპის მიხედვით. სოციალური პენსიის არსებობა უზრუნველყოფს საპენსიო ასაკის ადამიანებს მინიმალური შემოსავლით, ხოლო საშუალო ხელფასის ზრდის ტემპის მიხედვით მისი ინდექსაცია უზრუნველყოფს სოციალური პენსიის ჩანაცვლების კოეფიციენტის შენარჩუნებას არსებულ დონეზე.
- სოციალური პენსიას დაემატოს მე-2 სვეტი - ე.წ. „განსაზღვრული შენატანების“ სქემა.
- განსაზღვრული შენატანების სქემაში მონაწილეობა სავალდებულო უნდა იყოს ყველა დაქირავებით დასაქმებულისათვის.
- სქემაში ნებაყოფლობით ჩართვის უფლება უნდა მიეცეთ თვითდასაქმებულებსაც.
- შენატანები სქემაში განისაზღვროს 2%-ის ოდენობით დამსაქმებლის, დასაქმებულის და სახელმწიფოს მხრიდან. მომავალში შენატანები დამსაქმებლის და დასაქმებულის მხრიდან უნდა გაიზარდოს 4%-მდე.
- შეიქმნას სოლიდარობის ფონდი, რომელშიც რესურსების მობილიზება მოხდება მაღალშემოსავლიანი დასაქმებულების (მთლიანი დასაქმებულების 6%) შენატანებიდან. დაწესდეს პენსიის ზედა ზღვარი საშუალო პენსიის 140%-ის ოდენობით.
- სქემამ უზრუნველყოს მძიმე, მავნე და საშიშპირობებიანი პროფესიების დასაქმებულთათვის პენსიაზე ვადაზე ადრე გასვლის უფლების უზრუნველყოფა (55 წლის ასაკში).
- დეკრეტული შვებულების, დროებითი შრომისუუნარობის, დროებითი უმუშევრობის დროს სოლიდარობის ფონდმა უნდა ფონდმა დააფინანსოს შენატანების უწყვეტობა.
- სქემამ უზრუნველყოს პენსიონერი პენსიით სიცოცხლის ბოლომდე (სოლიდარობა ერთი თაობის ფარგლებში. საპენსიო დაზღვევის სახით, როცა პენსიონერის გარდაცვალების შემთხვევაში დარჩენილი თანხა მემკვიდრეობით არ გადადის).
- სისტემას დაემატოს მე-3 სვეტი, რომელში ჩართვაც ნებაყოფლობითი იქნება.
- მე-3 სვეტში მონაწილემ თვითონ უნდა გადაწყვიტოს განსახორციელებელი შენატანების მოცულობა.
- მე-3 სვეტში მონაწილის ანგარიშზე არსებული თანხა მისი საკუთრება უნდა იყოს და გარდაცვალების შემთხვევაში თანხა უნდა გადაიცეს მემკვიდრეობით.

სქემის მონაწილეს უფლება უნდა ჰქონდეს ამ სვეტში დაგროვილი თანხა ვადაზე ადრე გაიტანოს ფონდიდან.

- საპენსიო შემოსავლები გათავისუფლებული უნდა იყოს გადასახადისგან.
- ფონდის სამეთვალყურეო საბჭოში უნდა შედიოდნენ სახელმწიფოს, დამსაქმებელთა და დასაქმებულთა წარმომადგენლები.

დასკვნა

საქართველოში დღევანდელი რთული სოციალური მდგომარეობიდან გამომდინარე მოსახლეობისთვის ძალიან მნიშვნელოვანია საპენსიო უზრუნველყოფა. იმისათვის, რომ საპენსიო სისტემა ჩაითვალოს მაღალი დონის სისტემად, იგი მდგრადობასთან ერთად უნდა იყოს სამართლიანი და სოლიდარული პენსიონერთა მიმართ. სისტემაში მონაწილე უნდა გრძნობდეს, რომ იგი დაცულია და შეუძლია ღირსეულად იცხოვროს სიბერეში მიუხედავად იმისა, თუ რა ხელფასი ჰქონდა მას ცხოვრების განმავლობაში. ასევე განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია პირს ღირსეული პენსია მიეცეს სიცოცხლის ბოლომდე.

ეკონომიკურ ზრდასთან ერთად უნდა მოხდეს ფონდში შენატანების მოცულობის ზრდა. პენსიის მოცულობა შეიძლება ჩავთვალოთ ღირსეულად მაშინ, როცა ჩანაცვლების კოეფიციენტი მიაღწევს 50%-ს. ეს მაჩვენებელი საკმაოდ შორეული პერსპექტივაა, თუმცა თანდათანობითი ზრდა პენსიონერებს სიღარიბიდან ამოსვლის საშუალებას მისცემს უახლოეს პერიოდშივე. მომავალში როცა დასაქმებულებიც გააკეთებენ შენატანებს ფონდში და შენატანების განაკვეთიც გაიზრდება, შესაძლებელი გახდება ჩანაცვლების 50%-იანი კოეფიციენტის მიღწევა.

ბიბლიოგრაფია

1. World Bank Pension Systems and Reform Conceptual Framework Robert Holzmann, Richard Paul Hinz and Mark Dorfman 2008;
2. Pensions at a Glance OECD and G20 indicators 2013;
3. საქართველოს საპენსიო რეფორმა არსებული სოციალური საპენსიო სისტემის მოდიფიკაცია და კერძო დაგროვებითი საპენსიო სისტემის დანერგვა-საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო;
4. www.geostat.ge